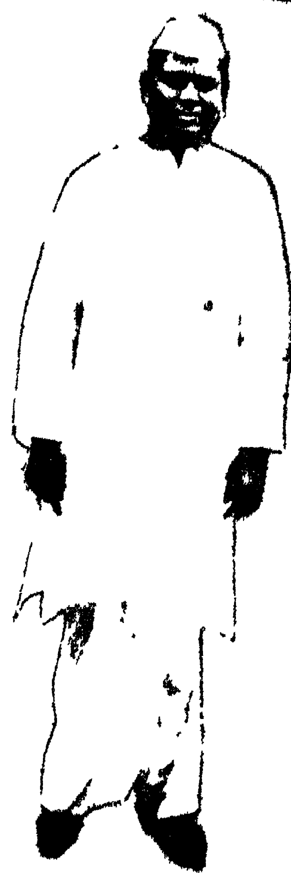
5934

శ్రీ సమాదరం సంక్షేమము

స్వర్ణోత్సవము

మా మాట

మనసుకు, శరీరానికి ఎలాటి అవినాభావసంబంధం వున్నదో అలాగే శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యగారికి - మచిలీపట్టణానికి సంబంధం ఏర్పడినది. అఖిల భారత జాతీయ కాంగ్రెసు నాయకులుగా, కేంద్ర కార్మిక శాఖామాత్యులుగానే గాక స్నేహశీలిగా, ఆత్మబంధువుగా, నిశిత మేధావిగా, ఉన్నతలక్ష్య ప్రేరితుడుగా, విశ్వమానవ ప్రేమికుడుగా, ఆశయంలో విశిష్ట వ్యక్తిగా, ఆచరణలో అచంచల దీక్షాదక్షునిగా మచిలీపట్టణం పౌరులు శ్రీ సంజీవయ్యగారిని గుర్తించి, వారి 50-వ జన్మదినోత్సవమును స్వర్ణోత్సవంగా 10-1-1971 తేదీన సన్మానించుకున్నారు.

అయితే, ఎందరు మహనీయులు రాష్ట్రంలోనూ, దేశంలోనూ లేరూ! అందరికి యిలా మచిలీపట్టణంలో జరగలేదే! జరుగకపోవచ్చు. శ్రీ సంజీవయ్యగారికి మచిలీపట్టణం మీద - మచిలీపట్టణ పౌరులకు శ్రీ సంజీవయ్యగారిపై పరస్పరంగా అల్లుకుపోయిన అభిమానాలు, ప్రగాఢ విశ్వాసాలు శ్రీ సంజీవయ్య స్వర్ణోత్సవమునకు కారణభూతమైనవి.

శ్రీ సంజీవయ్యగారి మనస్సు ఎంత నవనీతమో మనిషి అంత నిర్మల స్వభావి. హృదయంలోనూ, మాటలోనూ అమృతం తప్ప మరొకటి కన్పించదు. అందుకే ఆయన ఏ రాష్ట్రానికి సంబంధించినవాడైనా భారతావని శ్రీ సంజీవయ్యను హృదయంతో ప్రేమిస్తున్నది. అలాటి ప్రేమాభిమానాలే మచిలీపట్టణ పౌరులు శ్రీ సంజీవయ్యగారిపట్ల ప్రదర్శించారు.

శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యగారుకూడా తమ స్వర్ణోత్సవం జరుపుకునే అవకాశము బందరు పౌరులకు కల్పించారు. కేవలం బందరు పౌరులపైనేకాదు - బందరుపట్ల ఆయనకున్న అభిమానం అపారం. పవిత్ర సాగర తీరమున వెలసిన బందరు పట్టణ ప్రవిత్ర చరిత్ర శ్రీ సంజీవయ్యగారికి తెలియకపోలేదు. భారత రాజకీయాలకు బందరు కేంద్రమని, కళలకు, కళాకారులకు, సాహితీవేత్తలకు బందరు పట్టణం అనాదినుంచి పవిత్ర దేవాలయంగా పేరుమోసినదని శ్రీ సంజీవయ్యగారికి తెలుసు. అందుకే వారి స్వర్ణోత్సవ సన్మానం బందరులో నిర్వహించుకోడానికి అవకాశం కల్పించారు.

ఈ శుభ సమయంలో శ్రీ సంజీవయ్యగారిని హృదయపూర్వకంగా అభినందిస్తు న్నాము. ఇప్పటివరకు మా బందరుపట్ల, పౌరులపట్ల చూపిస్తున్న ఆదరాభిమానములు యికముందుకూడా అలాగే చూపుతారని విశ్వసిస్తున్నాము.

శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యగారి 50వ జన్మదినోత్సవ సందర్భంగా స్వర్ణోత్సవ సన్మానమునకు సహకరించిన, అభిమానించి ఆదరించిన ఆంధ్ర ప్రజలకు, నాయకులకు, భారతదేశం నలుమూలలనుంచి ఆశీస్సులు పంపి మా ఉత్సాహమునకు ప్రోత్సాహం కల్పించిన ప్రతి ఒక్కరికి యీ శుభ సందర్భంలో మా కృతజ్ఞతాభివందనములు సవినయంగా సమర్పించుకుంటున్నాము.

ఇట్లు

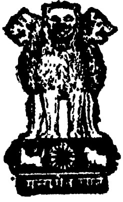
భవదీయుడు

చాపరాల బ్రహ్మానందరావు

అధ్యక్షుడు

శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య స్వర్ణోత్సవ సన్మాన సంఘం

మచిలీపట్టణం

RASHTRAPATI BHAVAN
NEW DELHI - 4

November 30th, 1970

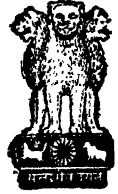
I am glad to know that the 50th birthday 'Swarnotsavam' of my friend, Shri Sanjeevayya will be celebrated on January 10, 1971.

Shri Sanjeevayya came to prominence at a very young age and has rendered valuable service to the country in different capacities. His deep interest in literary and cultural activities is well-known and it is a matter for gratification that he is one of our fine speakers in Telugu. On this occasion, I send my choicest blessings to him for a bright future in the service of our country.

I wish the Swarnotsava every success.

V. V. Giri

SECRETARY
TO THE VICE-PRESIDENT OF INDIA
NEW DELHI

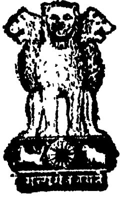
November 26th, 1970

The Vice-President is glad to know that you are holding a function to felicitate Shri Damodaram Sanjeevayya and to celebrate his Swarnotsavam at Machilipatnam on 10th January, 1971. He sends his best wishes for the success of the function.

V. Phadke

జైపూరు కాంగ్రెసు మహాసభలలో సంప్రదించు కొనుచున్న కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు శ్రీ సంజీవయ్య.
ప్రధానమంత్రి కీ॥ శే॥ జవహర్ లాల్ నెహ్రూ

Director (Information)
PRIME MINISTER'S SECRETARIAT
NEW DELHI - 11

November 27th, 1970

The Prime Minister thanks you for your letter. She is glad to know that a function is being organised to felicitate Shri D. Sanjeevayya on his 50th birthday.

H. Y. Sharada Prasad

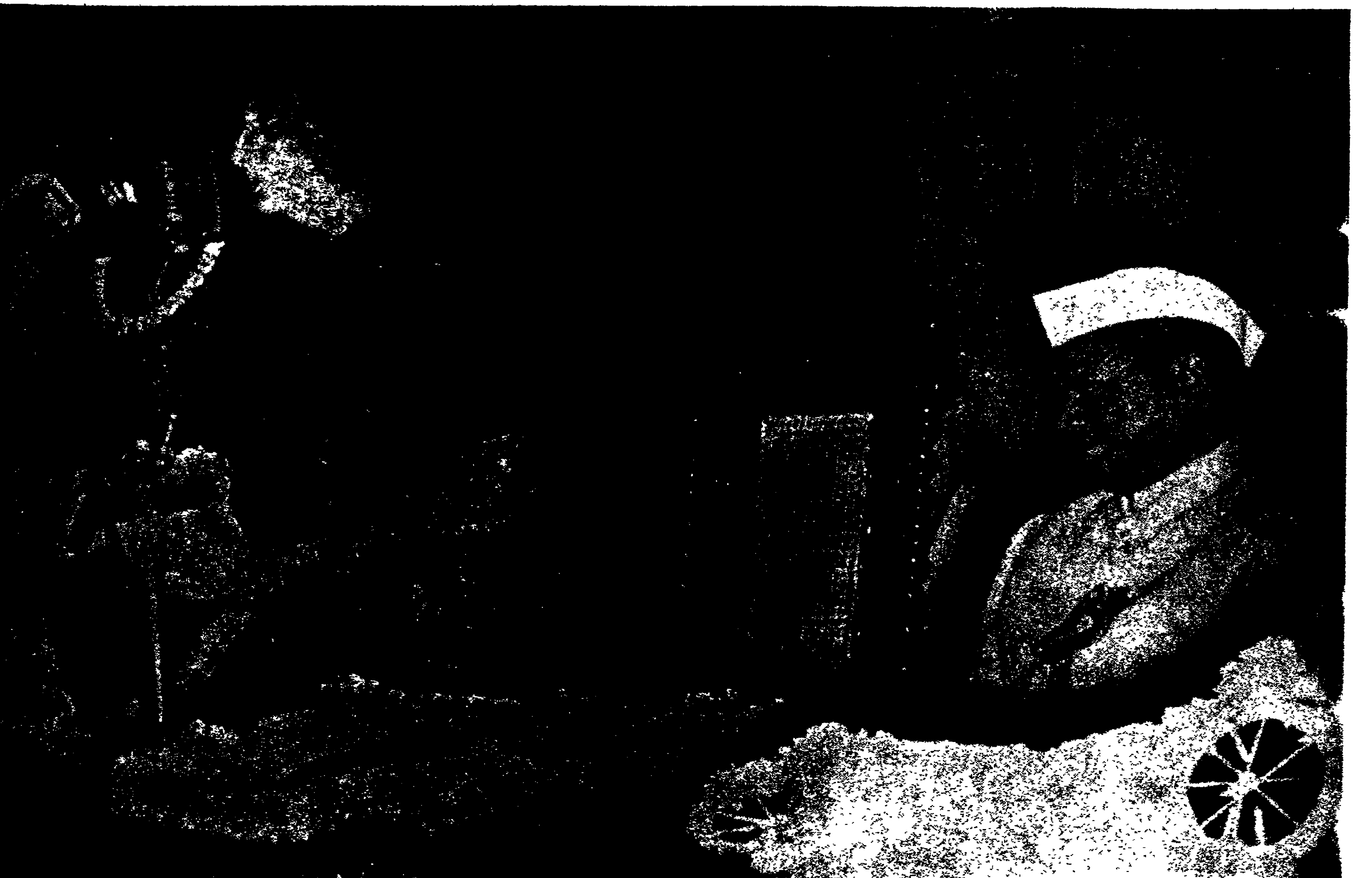
Speaker, Lok Sabha
SPEAKER'S HOUSE
(20, Akbar Road)
NEW DELHI

March 28th, 1970

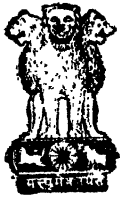

I am glad to know that you are bringing out a Souvenir on the life of Shri Damodaram Sanjeevayya. Soft-spoken, courteous and dignified, Shri Sanjeevayya is one of our respected leaders. He is young and full of energy. He had held very responsible positions in the country's political life and he discharged them with dignity and ability. I wish him many happy returns of the day and success in handling the new responsibility he has been called upon to shoulder recently.

G. S. Dhillon

ది 7-1-1967 తేదీన ఉదకమండలములోని హిందుస్తాన్ ఫొటో ఫిలిం ఫ్యాక్టరీ ప్రారంభోత్సవ సమయమున శ్రీ సంజీవయ్యగారి అధ్యక్షతను జరిగిన సభలో ప్రసంగిస్తున్న ప్రధాన మంత్రి

MINISTER OF INDUSTRIAL
DEVELOPMENT & COMPANY AFFAIRS
GOVERNMENT OF INDIA
NEW DELHI

April 7th, 1970

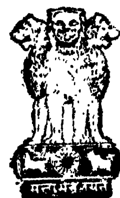
It gives me great pleasure to note that the 50th birthday celebrations of my esteemed colleague, Shri D. Sanjeevayya, will be held in Machilipatnam in the last week of April, 1970.

Shri Sanjeevayya entered public life at a very early age and rose to the national stature by dint of hard work and dedicated service. As Chief Minister of Andhra Pradesh, President of the Indian National Congress and Union Minister, he contributed a lot for the betterment of our people and the Organisation he represents. The souvernir I hope, will give full details of the many facets of Shri Sanjeevayya's life as a politician and champion of the down-trodden, so that the younger generation could derive inspiration from his life.

I wish the celebrations all success.

F. A. Ahmed

MINISTER FOR
IRRIGATION & POWER, INDIA
NEW DELHI

April 3rd, 1970

I am happy to learn that you are bringing out a Souvenir on the occasion of the 50th birthday of Shri Sanjeevayya Garu.

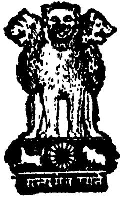
I have been coming into close contact with Shri Sanjeevayya Garu on many occasions and have always drawn inspiration from his dynamism. Even at a young age he has to his credit many achievements of which any one should be proud. Whether as Chief Minister of one of the important States or President of a great political organisation, or as a Central Minister holding important portfolios, he has proved himself equal to the tasks confronting him. His quick grasp of the subject, astuteness in negotiations, particularly in trade union matters and willingness to take decisions has strengthened my conviction that we are fortunate in having in our midst an enlightened leader whose decisions will be greatly welcomed in these tumultuous days.

I would like to associate myself with the organisers in offering my best wishes and hope that he will be at the helm of affairs for many more years to come.

K. L. Rao

కేంద్ర కార్మిక శాఖామంత్రిగా ప్రమాణం స్వీకరించిన తరుపరి రాష్ట్రపతి డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్,
శ్రీ లాల్‌బహదూర్ శాస్త్రిగార్లతో శ్రీ సంజీవయ్యగారు

MINISTER FOR HEALTH
FAMILY PLANNING, WORKS
HOUSING & URBAN DEVELOPMENT
INDIA
NEW DELHI
March 17th, 1970

It gives me great pleasure to associate myself with the function being held by the Damodaram Sanjeevayya Sanmana Sangham to felicitate Shri D. Sanjeevayya on his golden jubilee.

Shri Sanjeevayya is one of those leaders who rose to the highest position in the organization at a comparatively young age and have endeared themselves to the people by their forward looking policy. Shri Sanjeevayya embodies in himself all that is valuable in the Indian tradition and has the wider sympathies for all the progressive causes. His contribution to the national development is substantial. His loyalty to friends, his dedication to the cause, his determination to serve and his abiding love for the weaker sections have made him an ideal.

I wish him many more years of meaningful and creative service to the nation.

K. K. Shah

"G I R I J A"
30, Edward Elliot Road
MYLAPORE, MADRAS - 4

March 9th, 1970

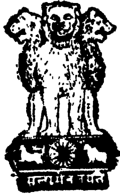
Dr. S. Radhakrishnan sends his best wishes to Shri D. Sanjeevayya whom you propose to honour on his completing 50 years of age.

C. Ramasubban

P. S. to Dr. S. Radhakrishnan

ది 24-1-1964 తేదీన కేంద్రమంత్రిగా రాష్ట్రపతి డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ వద్ద
ప్రమాణస్వీకారము చేయుచున్న శ్రీ సంజీవయ్యగారు

GOVERNOR
ANDHRA PRADESH
RAJ BHAVAN
HYDERABAD - 41

March 7th, 1970

I am happy to know that the Damodaram Sanjeevayya Sanmana Sangham, Machilipatnam proposes to publish a souvenir in April 1970 to commemorate the fifty-first birthday of Shri Sanjeevayya, Union Minister for Labour and Employment. Shri Sanjeevayya is an able administrator, a distinguished scholar and an eminent patriot. He is simple, unassuming and gentle. He is a popular leader who has been rendering useful service for the welfare of the working classes as a Labour Minister. I have great pleasure in joining many of his friends and admirers in wishing him many happy returns of the day for the service of the nation.

Khandubhai K. Desai

PRESS SECRETARY
TO THE CHIEF MINISTER
Vidhana Soudha
BANGALORE - 1

April 23rd, 1970

The Chief Minister is glad that Shri Damodaram Sanjeevayya Sanmana Sangham is bringing out a Souvenir depicting the Union Labour Minister's life, on the occasion of his visit to Machilipatnam.

He wishes success to the enterprise.

P. B. Srinivasan

Sri D. Sanjeevaiah, Union Minister for Labour & Rehabilitation with His Royal Highness, Prince Berohard of the Netherlands, when the latter called on him on March 5th. 1970

CHIEF MINISTER
TRIVANDRUM

March 12th, 1970

I am happy to learn that a Souvenir is proposed to be published on Shri D. Sanjeevayya, Union Minister for Labour & Employment to mark the occasion of his visit to Machilipatnam.

I send my best wishes.

C. Achutha Menon

CHIEF MINISTER

RAJASTHAN

March 30th, 1970

I am happy to learn that a souvenir volume is being presented to Shri Damodaram Sanjeevayya, Union Minister for Labour & Employment in the last week of April 1970 on his completing 50 years of age.

It is in the fitness of things that the citizens of Machilipatnam are expressing their appreciation for the services rendered by Shri Sanjeevayya to the people.

On this occasion I send my heartiest good wishes for long life of Shri Sanjeevayya in the service of the nation. I wish all success for the publication and the function.

Mohanlal Sukhadia

I. L. O. Conference - Geneva - 18 th. June, 1964
Mr. D. Sanjeevaiah (India) - Mr. Weaver (U. S. A.) - Mr. Wirtz (U. S. A.)

CHAIRMAN
ANDHRA PRADESH
LEGISLATIVE COUNCIL
Begumpet, HYDERABAD - 16

March 20th, 1970

I am very happy to know that you are bringing out a Souvenir on the life of Shri Damodaram Sanjeevayya, Union Minister for Labour, on his completion of 50 years of age.

Completion of 50 years is a land mark in one's life. His record of services as Chief Minister of Andhra Pradesh, President of Indian National Congress and Union Minister - bring out his splendoured personality. His life has been an outstanding example for many young men to follow. His linguistic proficiency and literary talents have won him an abiding place in Telugu Literature.

May God bless him with long life and robust health to continue to serve the country.

I wish the function all success.

P. Rangareddi

MINISTER FOR INFORMATION
AND PUBLIC RELATIONS
HYDERABAD

March 18th, 1970

I am happy to learn that it is proposed to bring out a Souvenir on the life and times of Shri D. Sanjeevayya Garu. The meritorious services rendered by him to the country in general and Andhra Pradesh in particular are, I think, too well known to require recapitulation here. It is suffice to say that, in the years head, the nation is in greater need of his dynamism, zeal and vision. I do fondly hope that he will continue to serve the people in different capacities.

A. Vasudeva Rao

కేంద్ర పరిశ్రమల శాఖామంత్రిగా అఖిల భారత ఆటోమొబైల్ అభివృద్ధి కౌన్సిల్ సమావేశములో
ప్రసంగిస్తున్న శ్రీ సంజీవయ్యగారు 27-4-1966

MINISTER FOR
MINOR IRRIGATION
HYDERABAD

March 10th, 1970

Thank you for your letter dated 24-2-1970. I am extremely glad that you are bringing out a "Souvenir" on the life of our esteemed leader Shri Damodaram Sanjeevayya.

We are really fortunate in having leaders like Shri Sanjeevayya to shape the destiny of our country and strive earnestly for establishment of Socialist Society. Shri Sanjeevayya has always been a friend of the poor and down-trodden and we are therefore confident that the country's future is safe in his hands. He is a man of sterling character and above all he maintains poise and displays gentleness whether in or out of office.

I pray Almighty to bestow prolonged life to him so that our Motherland could have the benefit of his valuable leadership and service.

V. Purushotham Reddy

MINISTER FOR HANDLOOMS
AND CO-OPERATIVE FACTORIES
HYDERABAD

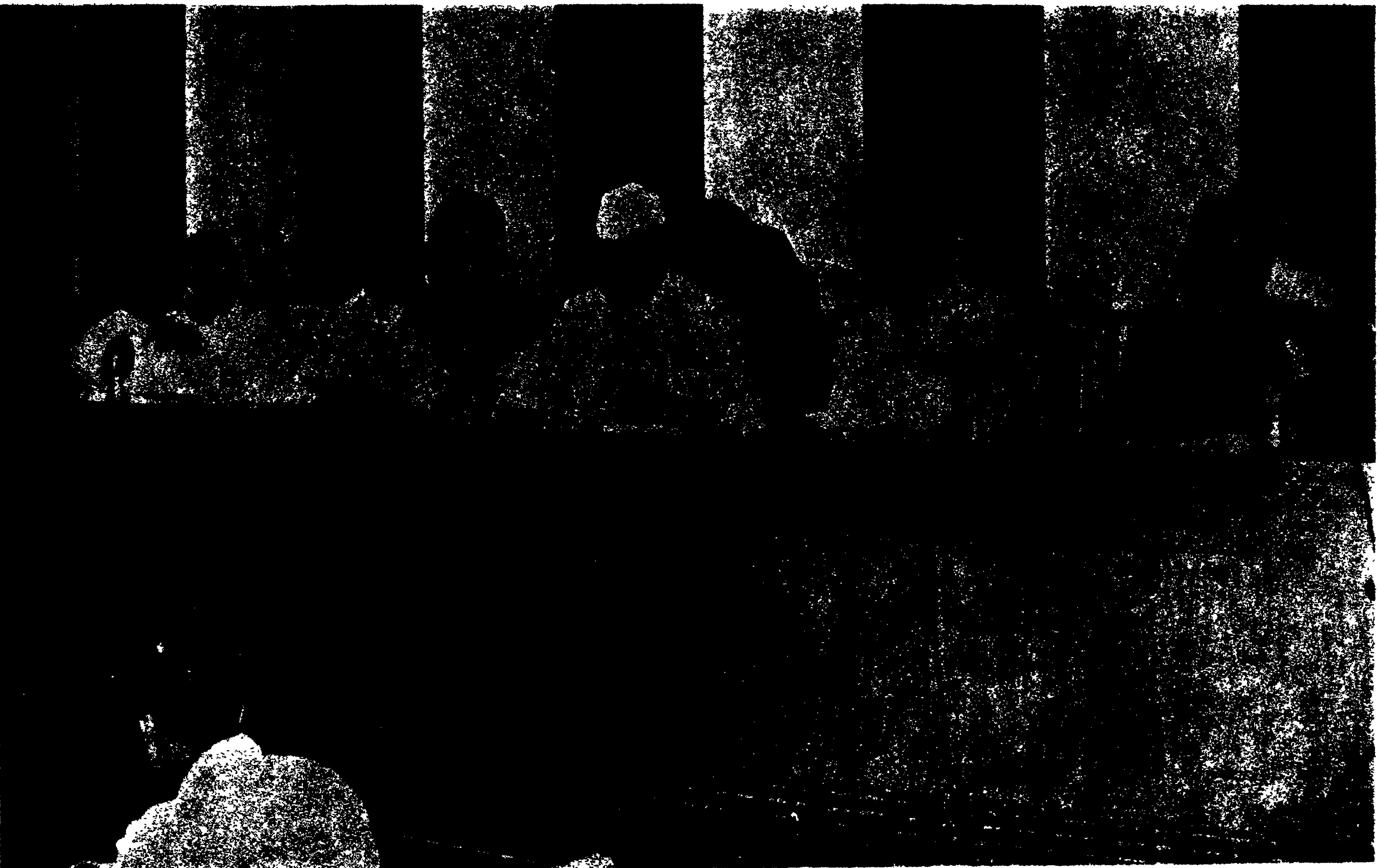

March 4th, 1970

I am glad to know that you are bringing out a Souvenir on the life of Shri D. Sanjeevayya, Union Minister for Labour and Employment who is completing his 50 years of age. I have had the opportunity of being his colleague for some time and ever since he has been very cordial and friendly towards me.

I consider his services to the country in general and to the weaker sections in particular have always earned to him a reputation of a champion of social justice. I wish him every success in life. May God bless him with many more years of service to the country and the people at large.

A. Bhagavantha Rao

18 వ అఖిల భారత పారిశ్రామిక సలహామండలి సమావేశము — న్యూఢిల్లీ 14-10-1966

MINISTER FOR MEDIUM IRRIGATION
AND FLOOD CONTROL
HYDERABAD

March 11th, 1970

Your letter dated the 24th February, 1970 is to hand. I am glad to hear that you propose to publish a Souvenir in April, 1970 on the life sketch of Shri D. Sanjeevayya, Union Minister for Labour and Employment. Your proposal is a commendable one.

I wish your efforts all success.

R. N. Reddy

MINISTER FOR
FISHERIES AND PORTS
HYDERABAD

March 10th, 1970

I am glad to note that the "Damodaram Sanjeevayya Sanmana Sangham" has proposed to bring out a Souvenir on the life of Shri Sanjeevayya, in connection with the visit of the Union Minister for Labour and Employment in the last week of April 1970.

I wish the efforts of the organisers all success.

S. R. A. S. Appala Naidu

న్యూఢిల్లీలో జరిగిన రాష్ట్ర సాంఘిక సంక్షేమ మంత్రుల సమావేశము

MINISTER FOR WOMEN'S WELFARE,
TOURISM, RAVINDRA BHARATHI AND
CULTURAL DELEGATIONS
VISITING THE STATE
HYDERABAD
March 31st, 1970

Thank you for your letter dated 24-2-1970. It gives me great pleasure to learn that you are bringing out a Souvenir to celebrate the completion of the 50 years of age of Shri Damodaram Sanjeevayya, Union Minister for Labour & Employment. May God bless him with long life to serve the community and the Nation. Best wishes for the success of the venture.

Roda Mistry

President
A. P. CONGRESS COMMITTEE
Gandhi Bhavan
HYDERABAD

December 24th, 1970

I am extremely happy to know that your Committee is celebrating the Swarnotsavam to our esteemed elder Shri D. Sanjeevayya Garu.

His invaluable services to the State and to the Nation are well known. He has always been the Champion of the down trodden and a relentless fighter to get Social justice to the massess. Due to his calm and practical approach to all intricate problems he has endeared to himself a place in the hearts of millions of our Country men.

I wish the function great success.

P. Narsa Reddy

శ్రీ సంజీవయ్య - సిక్కిం మహారాజా - శ్రీ భీమసేన్ సచార్

నిడుబ్రోలు
గుంటూరు జిల్లా
6-3-70

దళిత జాతుల సేవకుడైన శ్రీ సంజీవయ్యగారికి సన్మానము జరిపేనిమిత్తం, మచిలీపట్టణములో సన్మాన సంఘము ఏర్పాటు చేసినందుకు సంతోషముగావుంది. తమ అభ్యుదయ సాధకులైన నాయకులకు కృతజ్ఞతతో సన్మానముజరిపే ప్రజలు అభినందనీయులు. మిత్రులైన శ్రీ సంజీవయ్యగారు ఆయు రారోగ్యములతో వర్ధిల్లి, చిరకాలము ప్రజాసేవ చేయాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాను.

ప్రగడ కోటయ్య

ఉదకమండలములో హిందూస్తాన్ ఫొటో ఫిల్మ్ ఫ్యాక్టరీ ప్రారంభోత్సవము సందర్భమున
శ్రీ భక్తవత్సలం, ప్రధానమంత్రి శ్రీమతి ఇందిరాగాంధి, శ్రీ సంజీవయ్యగార్లు

"అశేష భారత ప్రజ ఆశారేఖ"
బహుముఖ ప్రతిభాశాలి
శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య

విజ్ఞానంతోపాటు వివేకం, గాంభీర్యంతోపాటు రసజ్ఞత, లక్ష్యశుద్ధితోపాటు త్యాగనిరతి, ఔదార్యంతోపాటు సాహసం-ఇలాటి ఉత్తమ లక్షణాలన్నీ ఒకే వ్యక్తిలో కానవస్తాయా ?

విద్య, విజ్ఞానం, సంస్కృతి, సౌజన్యం, నిగర్వం, నమ్రత, సౌహార్ద్రం, త్యాగశీలం, సేవానురక్తి, సమగ్రదృష్టి విశ్వమానవ ప్రేమ కలిగిన మహావ్యక్తి అశేష భారత ప్రజ ఆశారేఖ శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య.

ఆయన పర్ణ కుటీరంలో వున్నా, మంత్రిగా భవనాలలో నివసించినా సామాన్యుడుగానే కన్పిస్తారు. చిరు మందహాసం చిందించేటప్పుడు ఎంతో గంభీరంగా, ఎంతో నిండుగా, ప్రశాంతంగా కన్పిస్తూవుంటారు. అందుచేతనే ఆయన చెప్పే విషయాలు కూడా అంత గొప్పగా వుంటాయి.

శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య అమృత హృదయుడనడంవల్లనే ఆయన ఏ పార్టీలోవున్నా - ఏ సిద్ధాంతాలను నమ్ముకున్నా ఆయనను అన్నిపార్టీలవారు గౌరవిస్తారు, అభిమానిస్తారు. పార్టీ విభేదాలు, సిద్ధాంత వైషమ్యాలు ఆయనపట్ల అడ్డురావు. శ్రీ సంజీవయ్య పదవులలో వున్నా లేకపోయినా నిరుపేదలను, వెనుకబడిన కులాలను ముందుకు నడిపించడమే ఆయన

శ్రీ చాపరాల బ్రహ్మానందరావు

ఎప్పుడూ ఆయన పెదాలమీద నాట్యమాడుతూ వుంటుంది. ఆయన ఉపన్యాసం అమృత సాగర ప్రవాహం. ఉపన్యాసా ధ్యేయం. అదే ఆయన శ్వాస. పైకొక మాట చెప్పి కార్యక్రమం మరొకటి చేపట్టడం ఆయన చేతకానిపని.

పేద ప్రజలు, వెనుకబడిన కులాలు ఏ పార్టీకిచెందినా శ్రీ సంజీవయ్య ఏగ్రామానికి వెళ్ళినా పార్టీలు మరచిపోయి తమ హృదయాధినేతకు నీరాజనం పట్టి స్వాగతం యిస్తున్నారు. ఈఘనత ఎంతమందికి దక్కుతుంది? అందుకే ఆయనను "పేదల పెన్నిధి" అన్నారు. అమృత హృదయుడుగా, సత్యాన్వేషిగా, హృదయాధినేతగా పోల్చారు.

విద్యాభ్యాసం

కర్నూలు తాలూకా పెదపాడు గ్రామంలో శ్రీ మునియ్య, శ్రీమతి సుంకులమ్మ అనే పుణ్యదంపతులకు 1921 ఫిబ్రవరి 14వ తేదీన శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య జన్మించారు.

నిరుపేద కుటుంబమైనా శ్రీ సంజీవయ్యమీద తల్లిదండ్రులు ఆశలు నిలుపుకున్నారు. ఎంతకష్టపడియైనా కుర్రవాణ్ణి చదివించాలనుకున్నారు. మంచి రోజు చూసి శ్రీ సంజీవయ్యకు అక్షరాభ్యాసం చేయించారు. ఆ శుభసమయంలో తథాస్తు అని దేవతలు నిండు హృదయంతో ఆనందంగా దీవించారు.

3వ తరగతి వరకు పెదపాడులోనే చదువు సాగింది. 4వ తరగతినుంచి శ్రీ సంజీవయ్య కర్నూలులో చదవక తప్పిందికాదు. ఆ చిరుతప్రాయంలో ఉదయాన్నే భోంచేసి, అన్నంమూట కట్టుకొని, పలకా పుస్తకములు మరొక చేత్తో పట్టుకొని ప్రతిరోజు 5 మైళ్ళు నడచివెళ్ళి తిరిగి 5 మైళ్ళు నడచి రాత్రికి ఇంటికి చేరుకొనేవారు. ఎంతకష్టమైనా ఆయన భరించాడు కాని... "నేను చదవలేను - ఈ కష్టం భరించలేను" అని మాత్రం అనలేదు. "వాణి" శ్రీ సంజీవయ్యలో ప్రవేశించినది. అందుచేతనే ఆవాక్కు రాలేదు. 4, 5 తరగతులు కర్నూలులోని అమెరికన్ బాప్టిస్ట్ చర్చి ఎలిమెంటరీ స్కూలులో శ్రీ సంజీవయ్య చదివారు.

పుస్తకాలు, అన్నంమూట రెండు చేతులతోను మోసుకొంటూ ఆయన ఎండలో నడిచారు. వానకు తడిచారు. చలికి వణికారు. కాని ... చలించలేదు. చదువుకోవాలనే దీక్ష, పట్టుదల దినదినాభివృద్ధి చెందాయి.

పెదపాడునుంచి కర్నూలు వెళ్ళే 5 మైళ్ళ దారిలో ఎవరూ కన్పించేవారు కాదు. ధైర్యాన్ని తోడుచేసుకొని నడిచేవారు. శ్రమ, కష్టం మైమరచి పోవడానికి గొంతెత్తి పద్యాలు శ్రావ్యంగా పాడుకొంటూ నడిచేవారు. స్కూలులో చెప్పిన పాఠాలు వల్లించుకొంటూ-మంచు దుబ్బులను కాలితో తన్నుకుంటూ-కోయిలమ్మ రాగంతో తన రాగం కలిపి వెక్కిరిస్తూ కర్నూలు చేరుకొనేవారు.

ప్రాథమిక విద్య అలా ఆడుతూ పాడుతూ జరిపివేశారు.

ఫస్టుఫారంనుంచి ఎస్.ఎస్.ఎల్.సి. వరకు కర్నూలులోని మునిసిపల్ హైస్కూలులో చదివారు. అప్పటి వరకు పెద పాడునుంచి కర్నూలుకు, కర్నూలునుంచి పెదపాడుకు రోజుకు పదిమైళ్ళు 8 సంవత్స రాలుపాటు నడిచారు. కష్టం ఫలించింది. 1938 లో ఎస్. ఎస్. ఎల్. సి. మంచి మార్కులతో ప్యాసయారు.

కుటుంబ ఆర్థిక పరిస్థితులు అనుకూలించకపోయినా శ్రీ సంజీవయ్యగారికి కళాశాలలో చేరి పట్టభద్రుడు కావాలనే కోర్కె బలంగా ఆయన హృదయంలో నాటుకు పోయింది. ఎక్కడా తప్పకుండా మంచి మార్కులతో ప్యాసైన శ్రీ సంజీవయ్య, రోజుకు పది మైళ్ళు నడిచి కష్టపడిన శ్రీ సంజీవయ్య కోర్కెను ఎవరూ కాదనలేక పోయారు.

అనంతపురం గవర్నమెంటు ఆర్ట్సు కాలేజీలో ఇంటర్ మీడియెట్‌లో చేరి 1942 లో పట్టభద్రులయ్యారు. అప్పటికే శ్రీ సంజీవయ్య రామాయణం, భారతం, పురాణాలు, తదితర అధ్యాత్మిక గ్రంథాలు కంఠస్థంచేశారు. అందుచేతనే శ్రీ సంజీవయ్య మనకు కవిగా దక్కారు.

కళాశాల నాటకోత్సవాలలో పాల్గొని అనేక నాటకాలలో అనేక పాత్రలు ధరించి నటుడుగా పేరుపొందారు. 'షాజహాన్' నాటకంలో షాజహాన్ పాత్రను చూచినవారు యిప్పటికి మరచి పోలేరు.

అనంతపురంలో చిన్నరూము తీసుకొని నెలకు 6 రూపాయలిచ్చి భోజనం చేసి పొదుపుగా విద్యార్థిజీవితమును కొనసాగించారు.

ఇంకా పై చదువులు చదవాలని ఆసక్తి వుంది. కాని...కుటుంబ పరిస్థితులు గుర్తుకు వచ్చినప్పుడల్లా కళ్ళు చెమ్మగిల్లేవి. అప్పుడు రేషన్ రోజులు. సివిల్ సప్లైస్ డిపార్టుమెంటులో గుమాస్తాగాచేరక తప్పిందికాదు. గుమాస్తాగిరిని కొనసాగిస్తూ సివిల్ సప్లైస్ యిన్‌స్పెక్టరుగా శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య సెలక్టుఅయినారు. బళ్ళారి, కర్నూలు, కడప, అనంతపురం జిల్లాలు ఆయన విధినిర్వహణలో వుండేవి.

జీతం పొదుపుగా వాడుకొని కొంత కూడబెట్టుకొని ఉద్యోగానికి రాజీనామా యిచ్చి మద్రాసు లా కాలేజీలో చేరి పట్టుదలతో చదివి ఫస్టున ప్యాసై న్యాయశాస్త్ర పట్టభద్రులై మద్రాసులోనే 1949 లో శ్రీమతి జాస్తి సీతామహాలక్ష్మమ్మగారివద్ద అప్రంటీసు చేసి ముగించారు.

పదవులు ప్రారంభం

అదృష్టలక్ష్మి ఎవరికోసమో వెతుక్కొంటూ పయనిస్తున్నది. పూలమాలలు పుచ్చుకొని ఆమెను అనేకమంది అహ్వానించారు. కాని అదృష్టలక్ష్మి ఎవరి వంక చూడలేదు. హరిజన కుటుంబంలో అందునా నిరుపేదకుటుంబంలో జన్మించినా శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య అనేక కష్టాలకు ఓర్చి పట్టుదలతో ఎదుగుకొని సరస్వతీ పుత్రుడనిపించుకున్నారు. ఆయన దగ్గరకు వచ్చి అదృష్టలక్ష్మి నిలబడింది. ఆమె మెడలో మౌక్తిక హారం వేయలేకపోయినా కనీసం మామూలు పూలదండకూడ అదృష్టలక్ష్మికి శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య వెయ్యలేకపోయారు. అదృష్టలక్ష్మి నవ్వుకొని శ్రీ సంజీవయ్య మెడలో పదవుల హారం వేసింది. కోటి దేవతలు ఏకకంఠంతో 'శుభం' అని దీవించారు.

1950 లో శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యకు పార్లమెంటరీ సభ్యత్వం వచ్చింది. ఒక్క సంవత్సరంపాటు దానిని నిర్వహించారు.

1952 లో సాధారణ ఎన్నికలు వచ్చాయి. "కర్నూలు - పత్తికొండ" నియోజకవర్గం నుంచి జనరల్ సీటుకు శ్రీ నాయకంటి శంకరరెడ్డి, రిజర్వుసీటుకు శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యగార్లు కాంగ్రెసు అభ్యర్థులుగా పోటీచేసి అత్యధిక ఓట్ల మెజారిటీతో గెలుపొందారు.

ఉమ్మడి మద్రాసు రాష్ట్రంలో శ్రీ మాన్ సి. రాజగోపాలాచారి మంత్రివర్గంలో హరిజన యువకుడు, హరిజన యువనాయకుడు, విద్యావేత్త అయిన శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యగారిని ఆహ్వానించి గృహనిర్మాణ, సహకారశాఖల మంత్రిగా నియమించారు. మంత్రి పదవిని స్వీకరించడంలో ఆనందం ఉన్నదేమో గాని దానిని నిర్వహించడంలో శ్రీ సంజీవయ్య చూపిన ప్రజ్ఞ అపారం. హరిజన యువకుడు తనకిచ్చిన మంత్రిత్వశాఖను అద్వితీయంగా, అసమానంగా నిర్వహించారనే ప్రశంస పెద్దలచేత పొందారు. అప్పటికి ఆయన వయస్సు 30 సంవత్సరాలు మాత్రమే.

ప్రత్యేక ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వం
శ్రీ ప్రకాశం మంత్రిమండలిలో సభ్యత్వం

ప్రత్యేక ఆంధ్ర రాష్ట్రంకోసం అహోరాత్రులు ఆందోళన ప్రారంభమైనది. 1953 లో ఆంధ్ర రాష్ట్రం ఏర్పాటుకు కేంద్ర ప్రభుత్వం అంగీకరించినది. ప్రత్యేక ఆంధ్ర రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రిగా ఆంధ్రకేసరి శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారు ఎన్నికైనారు. శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యకు మంత్రిపదవినిచ్చి రాష్ట్ర సాంఘిక

సంక్షేమ, ప్రజారోగ్య శాఖలు వహ్వ గించారు. కాని, 1954లో శ్రీ ప్రకాశం మంత్రివర్గం పతనమైనది.

వి వా హ ం

1954 లో శ్రీమతి కృష్ణవేణమ్మను శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య పరిణయ మాడారు. అత్తవారిది తెలంగాణా, అల్లుడు ఆంధ్ర ప్రాంతంవాడు. అనాటి ఆ వివాహం ఆంధ్ర, తెలంగాణా సమైక్యతకు చిహ్న మన్నారు.

శ్రీ గోపాలరెడ్డి మంత్రివర్గం

1955 లో మధ్యంతర ఎన్నికలు జరిగాయి. శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య యెమ్మిగనూరు నియోజకవర్గంనుంచి 20 వేల మెజారిటీతో తిరిగి శాసనసభకు ఎన్నికైనారు.

శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డి నాయకత్వమున యేర్పడిన మంత్రి వర్గములో శ్రీ సంజీవయ్య తిరిగి రవాణా మంత్రి పదవిని స్వీకరించారు. సహకారశాఖనుకూడ నిర్వహించారు.

శ్రీ సంజీవరెడ్డి మంత్రివర్గం

1956 నవంబరు 1వ తేదీన తెలంగాణా, ఆంధ్ర రాష్ట్రం కలిసి ఆంధ్ర ప్రదేశ్‌గా ఏర్పాటైనది. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ పరిపాలన నాయకత్వం శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డి చేపట్టాలని శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య మొదటినుంచి ఆకాంక్షిస్తూ వచ్చారు. శ్రీ సంజీవయ్య కృషి ఫలితంగా ఆంధ్ర ప్రదేశ్ కాంగ్రెసు పార్టీ నాయకునిగా శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డిని ఎన్నుకోవడం జరిగింది. ప్రథమ ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వంలో శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య మంత్రి పదవిని స్వీకరించి స్థానిక సంస్థల పరిపాలన, కార్మిక శాఖలను నిర్వహించారు.

ఆ సమయంలోనే శ్రీ సంజీవయ్య ప్రతిగ్రామానికి ప్రత్యేక పంచాయితీ కావాలని కోరారు. స్వయంకృషితో, శక్తితో, సమైక్యంతో ఎవరి గ్రామం వారు అభివృద్ధి పరచుకోవాలని, పంచాయితీ రాజ్యంలో అధికార వికేంద్రీకరణ అమలు జరపాలని ఆయన నిశ్చయించుకున్నారు. ఆనాడు శ్రీ సంజీవయ్య వేసిన పునాది రాయి యీనాడు పంచాయితీరాజ్య వ్యవస్థకు కారణ భూతమైనది.

ముఖ్యమంత్రిగా శ్రీ సంజీవయ్య

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డి 1960లో భారత జాతీయ కాంగ్రెసు సంఘ అధ్యక్షులుగా ఎన్నికైన సందర్భంలో ఆయన ఆ పదవిని స్వీకరించిన సందర్భంగా ఏర్పడిన ముఖ్యమంత్రి స్థానమునకు శ్రీ అల్లూరి సత్యనారాయణరాజు, శ్రీ కాసు బ్రహ్మానందరెడ్డిగార్ల మధ్య తీవ్ర

ప్రచారం జరిగింది. "నువ్వా-నేనా ?" అనే స్థితికి రాష్ట్ర రాజకీయాలలో ఆందోళన పరిస్థితి ఏర్పడిన తరుణంలో తరుణోపాయంగా కొందరు ప్రబుద్ధులు శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యగారిని ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రిగా చేశారు. రాష్ట్రం లో ఏర్పడిన రాజకీయసంక్షోభం మాయమైనది.

శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య ఆంధ్ర పదేశ్ ముఖ్యమంత్రిగా పదవీ స్వీకారం చేసిన సమయంలో రాష్ట్రంలో అపరిష్కృతంగా వున్న సమస్యలు అనేకం ఎదురైనవి. ఆయన మంత్రిమండలి ఆత్మ విశ్వాసంతో, మనోధైర్యంతో ముందుకు సాగపోక తప్పిందికాదు.

శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య ముఖ్యమంత్రిగా భూ సంస్కరణలను చట్టముచేసి అతురాల అమలులోనికి తెచ్చిన ఘనత ఆయనకే దక్కినది. ఆరు లక్షల ఎకరాల బంజరుభూమిని నిరుపేదలకు పంచిపెట్టారు.

చట్టాలు అమలు పరచడంలో ఎదురైన సమస్యలను సవరించి చట్టాలను అవసరమైనమేరకు సవరించడానికి, సమన్వయ పరచడానకి స్టేట్ లా కమీషన్ ఏర్పాటు చేశారు.

ప్రభుత్వంకు ప్రజలు వ్రాసే ఉత్తరములను, వారి లావాదేవీలను ప్రభుత్వ యంత్రాంగం తెలుగులోనే ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు చేయాలని ఆయన అధికారులకు ఆదేశించారు.

ప్రభుత్వ యంత్రాంగమును నిర్వహించే సిబ్బంది జీతాలు చాలడంలేదని ఆందోళన, సమ్మెలు చేయబోనున్న సమయమును గ్రహించి పరిస్థితులను అవగతం చేసుకొని వారికి జీతాలను సంతృప్తికరంగా పెంచారు. దానితో రాష్ట్రానికి రెండున్నరకోట్లు అదనపుఖర్చు అయినది. అయినా శ్రీ సంజీవయ్య సిబ్బంది జీతాలను పెంచడంలో వెనుకాడలేదు.

రాష్ట్రంలో పరిశ్రమలు అభివృద్ధి చెందాలని ఆయన యోచించారు. భారీ పరిశ్రమలు, లఘు పరిశ్రమలు, గనులు అభివృద్ధికి మూడు కార్పొరేషన్లు స్వాతంత్ర ప్రతిపత్తి కలిగినవిగా ఏర్పాటు చేశారు.

రాష్ట్రంలో ఎన్ని అభివృద్ధి ప్రణాళికలు అమలు జరపాలని ప్రయత్నించినా కాలవిలంబన, అవినీతిపనులు జరుగుతున్నందున శ్రీ సంజీవయ్య బాధతో, వ్యధతో కలవరపడ్డారు. అప్పుడే ప్రత్యేక అవినీతి నిరోధక శాఖను ఏర్పాటుచేశారు.

హైదరాబాదు, సికిందరాబాదులను జంటనగరాలుగాచేసి కార్పొరేషన్లను కలిపి ఒకే గ్రేటర్ హైదరాబాదు కార్పొరేషన్‌గా ఆయన కాలంలో ఏర్పాటు చేయడం జరిగింది.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సంక్షేమరాజ్యంలో ప్రజలకు విధిగా సాంఘిక సంక్షేమ పథకాలను విస్తృతపరచి నిరుపేదలకు ఉపకరించే కార్యక్రమాలు, అభివృద్ధి కార్యకలాపాలు అనేకం అమలు జరిపిన హరిజన ముఖ్యమంత్రి శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య ఒక్కరేనని చెప్పడంలో అతిశయోక్తిలేదు.

ఆయన ముఖ్యమంత్రిగా నున్నప్పుడు పులిచింతల ప్రాజెక్టుకు శంకుస్థాపన జరిగింది ఆ [illegible] అనతికాలంలోనే అదృశ్యమైనది. ఇప్పటివరకు ఎవరూ దానిని అమలుజరపక పోవడం దురదృష్టమని చెప్పకతప్పదు.

1962 ఎన్నికలు

1962 సంవత్సరంలో తిరిగి సాధారణ ఎన్నికలు వచ్చాయి. శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య కోడుమూరు నియోజకవర్గం నుంచి పోటీచేసి 7 వేల ఓట్ల మెజారిటీతో శాసనసభకు ఎన్నికైనారు.

అంతకుముందు శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య ముఖ్యమంత్రిగా ఆంధ్రప్రదేశ్‌ను పరిపాలించడంవల్ల ఆంధ్ర ప్రదేశ్‌లోని అనేక హరిజన గ్రామాలు కమ్యూనిస్టుల చేతిలోనుంచి కాంగ్రెసుకు దక్కాయి. 1962 సాధారణ ఎన్నికలలో అనేకసీట్లు కమ్యూనిస్టులనుంచి కాంగ్రెసు అదనంగా గెలుచుకుంది. ఆ ఖ్యాతి శ్రీ సంజీవయ్యకు దక్కినది. 1962 ఎన్నికల విజయం శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య విజయంగా గుర్తించబడినది.

శ్రీ సంజీవరెడ్డి తిరుగుబాటు

1962 ఎన్నికల తర్వాత ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లెజిస్లేచరు కాంగ్రెసు పార్టీ నాయకత్వసమస్య తీవ్రరూపం దాల్చింది. ఆ సమయంలో శ్రీ సంజీవరెడ్డి రాష్ట్ర నాయకత్వం చేపట్టడానికి తహతహలాడారు. ప్రధాని పండిత జవహర్ లాల్ నెహ్రూ శ్రీ సంజీవరెడ్డి పేరును స్వయంగా ప్రతిపాదించారు. కారణం శ్రీ సంజీవరెడ్డి అఖిలభారత జాతీయ కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుగా చేసి ఆంధ్ర ప్రదేశ్ నాయకత్వం తిరిగి కోరడమే.

శ్రీ సంజీవరెడ్డి నాయకత్వమునకు నెహ్రూజీ సూచనలమేరకు అందరూ యిష్టపడ్డారు. శ్రీ అల్లూరి సత్యనారాయణ రాజు, శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యలను కూడా మంత్రివర్గంలోనికి తీసుకోవలసినదిగా పండిట్ నెహ్రూ సూచించినా శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డి ఆ తర్వాత శ్రీ సంజీవయ్యను మంత్రిమండలిలోనికి తీసుకోడానికి ఆలోచనలు జరుగుతున్న సమయంలో శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డి మంత్రివర్గంలో చేరడానికి నిరాకరించారు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వంలో ముఖ్యమంత్రి చేసిన శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యకు శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డి మంత్రివర్గంలో

స్థానం కల్పించకపోయేసరికి శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యపై అగ్రనాయకులకు సానుభూతి కలిగింది. అందరి హృదయాల లోనూ శాశ్వతస్థానం యేర్పడినది.

కాంగ్రెసు అధ్యక్ష పదవి

శ్రీ నీలం సంజీవరెడ్డి తాను నిర్వహించిన అఖిల భారత జాతీయ కాంగ్రెసు అధ్యక్షపదవిని వదలి రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి పదవిని శ్రీ నెహ్రూజీ పుణ్యమా అంటూ స్వీకరించడంవల్ల కాంగ్రెసు అధ్యక్షపదవి ఖాళీ యేర్పడినది.

1962 జూన్ 6-వ తేదీన ఢిల్లీలో అఖిల భారత కాంగ్రెసుకమిటీ సమావేశం జరిగినది. శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య పేరును శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ ప్రతిపాదించగా అప్పటి మహారాష్ట్రముఖ్యమంత్రి శ్రీ వై. బి. చవాన్ బలపర్చారు. అందువల్ల శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య ఏకగ్రీవంగా అఖిల భారత జాతీయ కాంగ్రెసు సంఘ అధ్యక్ష పదవికి ఎన్నికైనారు.

ముఖ్యమంత్రి పదవి నిర్వహించిన వారిలోనూ, కాంగ్రెసు అధ్యక్ష పదవి నిర్వహించిన వారిలోనూ శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య చిన్నవాడు. అందునా హరిజనుడు. దేశంలో హరిజనుడు రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రి కావడం, హరిజనుడు కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు కావడం భారతీయ చరిత్రలో శ్రీ సంజీవయ్యతో ప్రారంభం కావడంవల్ల ప్రపంచ దేశాలు సంతోషించాయి. శుభాకాంక్షలను తెలియజేశాయి.

శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య అఖిల భారత జాతీయ కాంగ్రెసు సంఘ అధ్యక్ష పదవిని స్వీకరించి భారతదేశమంతటా పర్యటించి కాంగ్రెసు సిద్ధాంతాలను, ఆశయాలను ప్రతిగ్రామంలోనూ ప్రచారం చేశారు. ఆ పదవికి నవీన చరిత్రను సంతరించి పెట్టారు.

నేనెరిగిన
శ్రీ సంజీవయ్యాగారు

—శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు

ఇది నిజమా! శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యగారి వయస్సులో ఏబది సంవత్సరాలు గడిచిపోయినవా! ఈ వార్త నాకు ఆశ్చర్యము కలిగించినది. శ్రీ సంజీవయ్యగారిని చూచిన ప్రతి పర్యాయము, మందహాస విలసితమైన ఆయన మోము తిలకించిన ప్రతి పర్యాయము, ఆయన ఇంకను నిండు యవ్వనములోనే ఉన్నట్లు నేను అనుకుంటాను. నాకు సంజీవయ్యగారితో సుమారు పదిహేను సంవత్సరాల పరిచయము. అనగా ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పడిన తరువాతనే నాకు వారితో పరిచయమున్న మాట. ఒక్కమారు వెనుతిరిగి ఈ పదిహేనుసంవత్సరాలలో జరిగిన సంఘటనలను గుర్తుకు తెచ్చుకొన్నప్పుడు సంజీవయ్యగారిని గురించిన అనేకమైన మధురమైన అనుభూతులు నా స్మృతిపథంలో గోచరిస్తున్నవి. ఆయనకు అప్పుడే ఏబది సంవత్సరాలు నిండినవా అన్న ఆశ్చర్యముతో పాటు మా పరిచయములో పదిహేను సంవత్సరములు గడచినవా అన్న అబ్బురపాటు కూడ నాకు కలుగుతున్నది. పదిహేను సంవత్సరాల క్రింద కలిగిన మొదటి పరిచయము 'ఆది కొంచెము తరువాత అధికము' అన్న సూక్తిప్రకారము క్రమక్రమంగా అభివృద్ధి చెంది ఆత్మీయతగా పరిణమించినది. అయితే ఇందుకు ముఖ్యకారణము సంజీవయ్యగారి సౌజన్యమే అని నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చును. ఆయన స్నేహశీలి, ప్రేమార్ద్ర హృదయుడు.

1956-వ సంవత్సరములో ఆయన స్థానిక స్వపరిపాలనశాఖకు మంత్రివర్యులుగా నుండిరి. అప్పుడే మా ప్రథమ పరిచయము. అంతకుముందు ఆయనకు తెలుగు సాహిత్యములో గాఢమైనప్రవేశము, రక్తి ఉన్నట్లు నాకు తెలియదు. ఆ ప్రథమ పరిచయములో ఆయన సుకుమార హృదయుడని, కళోపాసకుడని వెంటనే గుర్తించగలిగినాను.

ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు భూమికి సంబంధించిన వ్యవహారములలో నేను మొట్టమొదటి సారి ఆయనను కలుసుకొని సంభాషించుట జరిగినది. ఆ రోజు నేను చెప్పినపని ఇరువది నాలుగు గంటలలోపలే జరిగినందువలన సంజీవయ్యగారికి సాహిత్యసంస్థలపట్లఉన్న గాఢమైన అభిమానము నాకు వెల్లడియైనది. 1960 సంవత్సరములో ముఖ్యమంత్రిగా ఎన్నికయి రెండు సంవత్సరాలు ఆయన ఆ బాధ్యత నిర్వహించినారు. సాహిత్య అకాడమీ, సారస్వత పరిషత్తులవంటి సాహిత్యసంస్థలతో నాకు సంబంధముండుట వలన వారిని అప్పుడప్పుడు కలుసుకోవలసిన అవసరము కలుగుతుండేది. నేను ఎప్పుడు వెళ్ళినప్పటికిని, ఏ సమయములో వెళ్ళినప్పటికిని వెంటనే కలుసుకొని చెప్పిన సంగతి శ్రద్ధగా విని ఆ పనిని తత్క్షణమే చేయించుతుండేవారు. ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు భవనాలకు తగినంత ధనసహాయము ఆయన ముఖ్యమంత్రిగా ఉన్నప్పుడు ప్రభుత్వము నుండి లభించినదని ఈ సందర్భములో చెప్పవలసియున్నది. సాంస్కృతిక సంస్థలకు సంబంధించిన ఏ పనికైనను సంజీవయ్యగారి తోడ్పాటు అనివార్యముగా లభించెడిది. ఆయన వాగ్దానము చేయకముందే ఆయన సహకారము లభించగలదను విశ్వాసము నాకు వుండెడిది.

సంజీవయ్యగారు ముఖ్య మంత్రిగా ఉన్నకాలంలోనే టాగూర్ శతవార్షికోత్సవాలు జరిగినవి. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వము ఏర్పాటు చేసిన టాగూర్ శత వార్షిక సంఘానికి ఆయన అధ్యక్షుడు, నేను కార్యదర్శిగా పని చేసినందువలన సంజీవయ్యగారితో చాల సన్నిహితంగా మెలిగే అవకాశము నాకు లభించినది. రాజకీయ రంగములో అనేక గురుతర బాధ్యతలను నిర్వహిస్తూ క్లిష్టపరిస్థితులను ఎదుర్కొనవలసినప్పటికిని సంజీవయ్యగారు సాంస్కృతిక వ్యవహారాలకు తగినంత సమయమిచ్చి అవసరమైన సహాయము చేస్తుండేవారు. ఆయన చికాకు పడినట్లుకాని, కోపోద్రిక్తుడుగా నున్నట్లుకాని నేనెప్పుడు చూడలేదు. ఆయన వృత్తి ఏమైనప్పటికిని ప్రవృత్తి సుకుమారమైనది; చిత్తవృత్తి కోమలమైనది.

టాగూర్ శతవార్షికోత్సవాలు ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో సముచితముగా నిర్వహింపబడినవి. ఇందుకు ప్రధాన కారణము సంజీవయ్యగారు లభింపచేసిన సహకారమే. ఆ రోజులలో ఆయన అఖిల భారత తెలుగు రచయితల సంఘానికి అధ్యక్షుడుగా ఉండేవారు. కార్యదర్శి మిత్రులు శ్రీ పోతుకూచి సాంబశివరావుగారు; ముఖ్యకార్యకర్తలు శ్రీ బోయి భీమన్నగారు. వీరందరితో కలిసిమెలిసి పనిచేసే అవకాశము నాకు కలిగినది. ఈ మహాసభలు హైదరాబాద్‌లో రెండుపర్యాయాలు మిక్కిలి జయప్రదంగా జరిగినవి. ఇందుకు దోహదమైన ముఖ్య

కారణాలలో సంజీవయ్యగారి నేతృత్వము ప్రధానమైనదని చెప్పకతప్పదు. అభిప్రాయ భేదాలను ద్వేషంగా పరిగణించడం సంజీవయ్యగారి స్వభావం కాదు. అందుచేతనే ఈనాడు రాజకీయ రంగంలో ఏ అభిప్రాయ భేదాలు ఉన్నప్పటికిని అన్నివర్గాలవారికి, అన్ని ప్రాంతాలవారికి ఆయనపట్ల ఆదరాభిమానాలు ఉండడం నాకు తెలిసిన సత్యం. తరువాత సంజీవయ్యగారు అఖిల భారత కాంగ్రెస్ అధ్యక్షులుగాను, కేంద్ర మంత్రివర్గ సభ్యులుగాను పనిచేసినారు.

శ్రీ సంజీవయ్యగారు ఉత్తమశ్రేణికి చెందిన వక్త. అనర్గళంగా ఆయన ఆంగ్లములోను, తెలుగులోను గంభీరమైన ఉపన్యాసాలు చేయగలరు. తెలుగు ఎంత చక్కగా మాట్లాడ గలరో, ఆంగ్లములోకూడ అంత బాగుగా మాట్లాడగల శక్తి ఆయనకున్నది. ఆయన తెలుగు ఉపన్యాసాలు సాహిత్యపు విందులు. సుప్రసిద్ధులైన రచయితల గ్రంథాలనుండి ఎన్నోపద్యాలు, సూక్తులు ఆయన ఉపన్యాసాలలో తేనెసోనలవలె దొరలిపోవుచుండును. ఈ ఉపన్యాసాలలో కవిత్వము చెప్పడము శ్రీ సంజీవయ్యగారికి వెన్నతో బెట్టిన విద్య.

శ్రీ సంజీవయ్యగారి దగ్గరకు ఎప్పుడు వెళ్ళినా, అదేమందహాసము కందళించు వదనము. అదే చిరునవ్వు చిందులాడు పెదవులు, అదే ఆప్యాయత, ప్రేమతో కూడిన పలుకరింపు, అదే విశ్వాస పూరితమై హృదయ పూర్వకమైన సంభాషణ. అన్నిటికన్న మిన్నగా ఆయన సజ్జనుడు.

అల్పుడెపుడు బల్కు ఆడంబరముగాను,
సజ్జనుండు పల్కు చల్లగాను
కంచు మ్రోగినట్లు కనకంబు మ్రోగునా,
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ.

సంజీవయ్యగారి ఏబదవ జన్మదినోత్సవ సందర్భమున నేను ఆయనకు హృదయపూర్వకమైన శుభాకాంక్షలు అందజేస్తున్నాను. గడచిన అర్ధశతాబ్దములో అధిక భాగము శ్రీ సంజీవయ్యగారి జీవితంలో సర్వవిధాల ప్రధానమైనది. సంజీవయ్యగారి జీవితంలో మరొక ఏబదిసంవత్సరాలు ఇంతకన్న అభివృద్ధికరంగా పండగలవని నా అభిలాష. భగవంతుడు ఈ అభిలాషను తప్పక నెరవేర్చగలడని నా విశ్వాసము. భవిష్యత్తులో సంజీవయ్యగారు ఇప్పటికన్న ఉన్నత పదవులను అలంకరించి దేశశ్రేయస్సుకు, జాతి అభ్యుదయానికి అనుగుణముగా తమ బాధ్యతలను నెరవేర్చగలరని నా దృఢ విశ్వాసము.

భగవంతుడు వారికి ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యములను ప్రసాదించవలెనని నా కోరిక.

అమృతాభిషేకం

—శ్రీ బోయి భీమన్న

పరిచయము:

1967 జనవరి 2న, ఉదయం పత్రికలో ఒక వార్త చూచి నిశ్చేష్టుణ్నియాను. భారత ప్రభుత్వ పరిశ్రమల శాఖ మంత్రి శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్యగారు ప్రమాదంలో చిక్కుకున్నారన్న వార్త అది.

ఆ ముందురోజు సాయంత్రం ఏడెనిమిది గంటలప్పుడు. బెజవాడ రోడ్డులో హైదరాబాదుకు 31 మైళ్ల దూరంలోని చౌటుప్పల గ్రామందగ్గర, ఆయన ప్రయాణం చేస్తున్న కారు బోల్తా పడింది. ఎవరో ఒక వ్యక్తి, బాగా త్రాగి సైకిలుమీద వస్తూ తూలి, కారు రైటుసైడు ముడ్గార్డ్కు కొట్టుకొని పడ్డాడు. అతణ్ని తప్పించాలన్న ప్రయత్నంలో కారుడ్రైవరు కారును మలపబోయి, బోల్తా కొట్టించాడు. అది మూడుముట్లుగొర్లి, సంజీవయ్య రొమ్ముపై పడింది.

దేశంలో నాలుగవ సార్వత్రిక ఎన్నికలు ఫిబ్రవరి 15నుంచి ప్రారంభం కానున్నై. రకరకాల పార్టీలు, వర్గాలు, కులమత కథులు, వ్యక్తిగత ద్వేషాలు, అసంతృప్తిపరుల తిరుగుబాట్లు, కహానా మిత్రుల వెన్నుపోట్లు, కుటుంబరుల పెత్తనాలు, పెత్తందారుల హింసాదౌర్జన్యాలు, స్వప్రయోజకుల కుట్రలు అవకాశవాదుల జిత్తులు

రౌడీల వాగ్దానాలు, రాజకీయ హత్యలు, పేదటర్లపై నిఘాలు, పార్టీ కార్యకర్తలపై అఘాయిత్యాలు - వాతావరణం విషకలుషితంగా ఉంది. సంజీవయ్యవంటి ఉత్తమ పురుషుడు, ప్రజానాయకుడు, వక్త రాష్ట్రం అంతటా పర్యటించవలసిన అవసరం ఎంతోఉంది. అట్టి క్లిష్ట స్థితిలో, కృష్ణా తీరంలోని ఒక మిత్రుడి నియోజక వర్గంలో పర్యటించడానికి బైలుదేరిన సంజీవయ్యకు ప్రమాదం సంభవించింది! బ్రహ్మ ఎంత దుష్టుడు!

కారుక్రింద పడిఉన్నాడు సంజీవయ్య. ఆయనతోపాటు ప్రయాణంచేస్తున్న బ్రహ్మానందం అనే స్నేహితుడు, అంగరక్షకుడు కూడ గాయపడ్డారు. కాని వారి గాయాలు స్వల్పమైనవి. బ్రహ్మానందం వెంటనే తేరుకుని తన భుజాలు మోపి కారును ఎత్తాడు. ఆయన గాలి పీల్చాడు.

కారు ఒత్తిడివల్ల శరీరం నలిగిపోయింది. రక్తం కళ్లలో పేరుకొంది. తలలో నరాలు తెగిపోయి ఒకకన్నుకు బాగా దెబ్బ తగిలింది. ఎడమ ప్రక్కఎముకలు రెండు విరిగినై. చచ్చిబ్రతికిన ఘోరప్రమాదం అది.

తర్వాత ఆయన కోలుకోడానికి చాలరోజులే పట్టింది. సికింద్రాబాదు ఆస్పత్రి నుంచి కర్నూలు ఆస్పత్రికి మారి, అక్కడ నుంచే ఆయన ఎన్నికల కార్యక్రమాన్ని నడిపించాడు. తాను బాధపడుతూనే ప్రజల బాధల్ని తీర్చడానికి పూనుకున్నాడు.

ప్రమాదం జరుగుట 27-వ తేదీ సాయంత్రం. ఆయన కారులో వెళుతున్నారు. అప్పుడే చంద్రుడుదయించి పైకి వస్తున్నాడు. ఆ ముందురోజే పుష్యపూర్ణిమ. ఆ రోజు బహుళపాడ్యమి. అశ్లేషా నక్షత్రం. సప్తర్షులు ఉదయిస్తున్నారు. ఈ అద్భుత సౌందర్యాని ముగ్ధుడై ఆయన దాన్ని బ్రహ్మానందానికి వర్ణించి చెపుతున్నాడు. అట్టి స్థితిలో హఠాత్తుగా జరిగిందా ప్రమాదం.

మన స్థితికీ, భౌతిక పరిస్థితికీ ఎంత భేదం!

సంజీవయ్య ఒక మారుమూల పల్లెలో, పేద హరిజన కులంలో పుట్టాడు. న్యాయ శాస్త్రంలో పట్టభద్రుడైనాడు. కాంగ్రెసు పార్టీ తరపున మద్రాసు, ఆంధ్ర, ఆంధ్ర పదేశ్ రాష్ట్రాల మంత్రి అయినాడు. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ముఖ్య మంత్రి అయినాడు. అఖిలభారత కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడైనాడు. నెహ్రూ, శాస్త్రి, ఇందిర మంత్రి వర్గాలలో కేంద్రంలో కేబినెట్టు మంత్రి అయినాడు. రాజకీయాలలో, రాజ్య పాలనలో అందెవేసిన చేయి అయినాడు.

ఆయన ముఖ్యమంత్రిగా ఉండగానే, ఆయన ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షత క్రింద అఖిల

భారత తెలుగు రచయితల మహా సభలు జరిపాం. ఇప్పటికీ ఆ సంస్థకు ఆయనే అధ్యక్షుడు.

శ్రీశైలం వంటి మహా పుణ్య క్షేత్రాల పునర్వ్యవస్థీకరణకు నాంది పలికిం డాయనే.

చక్కని కవిత్వం వ్రాస్తాడు. ఆయన వ్రాసిన పాటలు, పద్యాలు, హరికథలు జనానందకరమైనై. శ్రావ్యంగా ఎన్నో రాగాలు పాడతాడు. చిన్నప్పుడు ఎన్నో నాటకాల్లో నటించాడు, ఎన్నో కావ్యాలను అంకితం తీసుకున్నాడు.

అలాంటి రసహృదయుడికి, ఇలాంటి క్రూరప్రమాదం ఎందుకు సంభవించింది! ప్రమాదవార్త విన్న వెంటనే కలతపడ్డ నా మనస్సునుండి వెలువడ్డ ఉద్విగ్న భావ తరంగాలే ఈ పద్యాలు. ఆయన ఇతోధిక శక్తి సామర్థ్యాలతో పురోగమించడంకోసమే ఈ సాహితీ పూజ. ఈ అమృతాభిషేకం.

1

నిన్నకాబోలు పుష్య పూర్ణిమము, మగని
రాగ చాంద్రీ జగతికెల్ల రాజు జేసి
మణి తురాయిగ తానె తన్మౌళి నిల్పె!
పుష్యమీతార ఎంతటి పూజ్యదార!

2

నెలకొక్కసారె యైనన్
వలచిన పతితోడి సుఖము వరమని ప్రీతిన్
నెలరాజు కంఠసీమను
మొలిచిన దాశ్లేష మల్లెమొగ్గల దండై!

3

అని నీ వంటివో లేదో,
తను తానే మరచి కారు తలక్రిందై నీ
ఘన వక్షమ్మున కూలెను!
వినువీధులు చెదరె! చంద్రబింబము చీల్లెన్!

4

ఆ క్షణమ్ము మనస్సుకు అమృతరసము,
ఆ క్షణమ్ము కాయమునకు హాలాహలము,
ఏ క్షణమ్మైన నంతియే; హృదయ పద్మ
పల్లవము పయి కోటి కుంపట్ల బరువు!

5

తాగి యొకడు తూలి తలక్రిందులగు గాక,
మేను దొరగు గాక మేర మీరి,
తగుల నేలో మేటి త్యాగికి గాయమ్ము!
కలుగనేలో కీడు కరుణ హృదికి!

6

సమయమునందట్లు మిత్రుడు సాయపడగ
ఉరముపై బడ్డ ఆ బండ బరువు సడలె,
అల్లనల్లన ప్రాణములాడ దొడగె,
పిండియయ్యెను దేహము పీల్చె గాలి !

7

జీవన మరణ రణమ్మున
జీవనమే గెల్చి నిన్ను చెందెను ; నీ సం
జీవాఖ్య బలమొ అది ! జన
సేవాంచిత ఫలమొ! నీకు చేయూతయ్యెన్!

8

కొండంత బరువు నెటు నీ
పండంటి యురమ్ము మోసి బైటపడెన్ ? నీ
గుండెగల బ్రాహ్మి నీకున్
అందగ నిచ్చినదిగాక అద్భుతశక్తిన్ !

9

ఆంగ్లేయ దాస్యము డిపిన
కాంగ్రెసు సారథ్యమీవు గైకొనగనె ఈ
ల్గెం గ్లాని, మురిసె మహి, మధు
వుం గ్రోలెను విరిసి మానవోద్యాన లతల్ !

10

వెనుకబడిన ప్రజలు వెలుగును జూచిరి,
హరికి గిరికి స్వజను లలరి రెదల,
ఎల్ల పీడితులును ఎలగాలి పీల్చిరి,
రాజ్యలక్ష్మి నీకు రాణి కాగ !

11

ఓటుండిన సభ్యుడు, వెల
మాటుండిన మంత్రి యేను మనుజుడు ;
నొసటన్
గీటుండక దొరుకునె నీ
బోటి రసజ్ఞుడు, కళాప్రపూర్ణుడు భువిలిన్ ?

12

నీ శుభాధ్యక్షతను కాదె నిలిచి, తెలుగు
రచయితలు చేసి రఖిల భారత సభాళి ?
స్వయముగా నీవు రచయితవగుటె కాదు,
రచన లెన్నింటికో భోజరాజు వీవు !

13

భారత రాజకీయ సుధి
భాతము కాంగ్రెసు ; దాని గద్దె ధా
త్రీ రథ భాస్కరమ్ము ; భవ
దీయ పదాంకమ్మై స్పృహో ముఖ
ద్వారము చేర్చెదే వెనుక
బడ్డ జనావళి నద్ది ? గాంధిజీ
కోరిక తీరగా భవము
గొంటివి పో హరిజన్ కులమ్మునన్!

14

చిన్న పల్లెనుండి చెన్నపట్టణము, క
ర్నూలు, భాగ్యనగరు, క్రొత్తఢిల్లి,
రాజకీయమందు, రాజ్యపాలనమందు
అందెవేసి నట్టి హస్తమెతి !

15

సర్వలోకాభ్యుదయ తాత్పర జనహారుండు,
రాశిపోసిన పీర భారతము శా(స్త్రి),
కనకదుర్గాంశ ఇందిరాగాంధి, వీరి
మంత్రివర్గాలలో ముఖ్య మంత్రివైతి !

16

కాల రథ ప్రవేగమున
కష్టము కొంత బిగించి, ... దే
వాలయ సం సముద్ధరణ
భారము తాల్చిన నిన్ను మెచ్చి, ప్ర
శైల విభుండు **చే**సె వ్యధ
శాంగిల నీ కమ్రు... ; **మా**
శ్రీ లలితేశు గొల్చి, ...
సేవకు సాగు మికన్ ప్రసిద్ధమై !

17

సంజీవికి అయ్యావు, నిను
కంజాసను డేల పెట్ట కార్డెక్సెంట్లో !
పంజె అయి కా, దితోధిక
సంజీవిగ ...యు సయ్యా ! సంజీవయ్యా !

18

మంజుల మగు నీ **హృ**దయము
కంజాసను రాణి కిరీటముకాదే? అది నిన్
రంజించదె ? సమ్యగ్గన
సంజీవి ! లేవయ్య ! సంజీవయ్యా ?

19

పంజాలు విప్పి, రక్షిడీ
పింజారులు ప్రజలమీద పెత్రేగిరి, త
ద్భంజనము వలయు, నిక దీ
...ం జేకొని సాగవయ్య ! సంజీవయ్యా !

ప్రేమాంజలి

—శ్రీ దాశరథి

విషమయమ్మైన యీనాటి విశ్వమందు
అమృతమును చిందు హృదయమున్నట్టివాడు,
అతడు సంజీవయ్యాఖ్యుడున్నతుడు, హితుడు
నీతిమంతుడు, భారతమాత సుతుడు

నాల్కపై శారదాదేవి నాట్యమాడు
గుండెలో పాలసముద్రము నిండియుండు
త్యాగశీలి దయాశాలి తరుణహేళి
తెలుగు మనసుల లోపల వెలుగువాడు

తీపిమాటెగాని తిక్తవాక్కే లేదు
శాంతికోరుగాని భ్రాంతిలేదు
మంచిచేయుగాని వంచన యెరుగడు
మనుషులందు మేటిమనిషి యతడు

సంజీవయ్యను గాంచిన,
గింజుకొనెడి మనసుగూడ క్లేశము మరచున్,
రంజిల్లు; నా మనీషికి
అంజలి ఘటియింతునే మహానందమునన్

అతడు వేదికనెక్కినా ఆంధ్ర పద్య
గణము పుంఖానుపుంఖమై గళముదూకు,
అతడు పఠియింపనట్టి కావ్యమ్ములేదు,
సాహితీ బంధువాతడు, సహృదయుండు.

కార్మిక బంధూ

— "బాలకవి" శ్రీ వడ్డి కృష్ణమూర్తి

శ్రీయుత సంజీవయ్యా !
శ్రేయములన్ గూర్చునట్టి ప్రియతమనేతా !
మాయ తెలుంగని వారు, అ
అమాయకులన్ తీర్చిదిద్దు మంత్రివరేణ్యా !

ముఖ్యమంత్రి పదవి మోదమ్ము పాటించి
అభ్యుదయ పథమ్ము ననుసరించి
యావదాంధ్ర జనులు హర్షంబు జూపంగ
తీర్చి దిద్దినావు తెలుగు భువిని.

కాడి జోడెడ్ల కాంగ్రెసు కార్యములను
నిర్వహించి సమైఖ్యత నెఱపినావు
హరిజనాభ్యుదయముగోరి, అంటరాని
తనము నిర్మూలనా మహో ఘనుడవీవు.

పల్లెసీమలందు పంట రైతులగాంచి
ప్రజలమధ్య నిలచి నిజము తెలిసి
పదవి వున్న, మంత్రి పదవి లేకున్ననూ
జాతి శ్రేయ మరయు నేతవీవు.

జయ జయ ఘన దామోదర !
జయ జయ మాధుర్య తెలుగు సాహితీవక్తా !
జయ జయ కార్మిక బంధూ !
జయ జయ పీడిత జన రథ సారధ్యధునీ !

మహా సంస్థ

❋

—శ్రీ ఆర్. సుల్తాన్

భారత జాతీయ నాయకులు శ్రీ సంజీవయ్యగారికి సన్మానం జరుపబడుచున్నదని తెలిసికొని నేనెంతయో హర్షించుచున్నాను. నిజానికి యిది వారిసన్మానం కాదు. వారు మనసార ప్రేమించి సేవ చేయుచున్న భారతజాతికిని, అంతకంటె ముఖ్యముగా వారి ప్రత్యక్షసేవలను అందుకొంటున్న ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రజలకును జరుపబడుచున్న సన్మానం. ఎందుకంటే- శ్రీ సంజీవయ్యగారు దాదాపు ఇరువది సంవత్సరాలకాలం భారత రాజకీయ జీవనంతో సమ్మిళితమై, దాని అభివృద్ధికై ఉద్దేశించబడిన ప్రతి ఉద్యమంలోనూ లీనమై కృషిచేసి అశేష ప్రజానీకం యొక్క గౌరవ మర్యాదలకు పాత్రులైనారు.

కేవలం గాలి కబుర్లతోనే కాలం గడుపుతూ రాజకీయనాయకులుగా పేరొందిన వారెందరో వుండవచ్చు. కాని సార్వకాలిక, శాశ్వతిక లక్ష్యమొకటి లేకపోతే అలాంటి నాయకులందరూ ముడిచినపూలవలె త్వరలోనే వాడిపోతారు. శ్రీ సంజీవయ్యగారు అలాంటికోవకు చెందినవారు కారు. జీవితంలో వారికొక మహోన్నతమైన లక్ష్యం ఉంది. అదే ఈనాడు, దేశవ్యాపితముగా చర్చించబడుచున్న సోషలిజం! ఈ లక్ష్యసాధనకోసం వారు జీవితమంతా పరిశ్రమిస్తూనేవున్నారు. దానికోసమై జరుపబడుతున్న ఎడతెగని పోరాటంలో ఎందరి శతృత్వానికో గురియై,

సోషలిజం ముసుగులో అధికారాన్ని హస్తగతం చేసుకొంటున్న బూర్జువాలను, పెత్తందార్లను ఎదిరించి నిలిచినారు. అందుచేతనే వారికంటే సీనియర్ నాయకులమని చెప్పుకొంటున్న ఎందరో అగ్రగణ్యులు, వారికళ్ళెదుటనే వాడి మాడిపోతూన్నప్పటికిని, శ్రీ సంజీవయ్యగారు మాత్రం నాటికిని నేటికిని భారత రాజకీయ రంగంలో ధృవతారగా ప్రకాశిస్తున్నారు.

శ్రీ సంజీవయ్యగారు హృదయాళువు. ఆర్తుల ఆక్రందనాలు వారి హృదయంలో ప్రతిధ్వనిస్తూ వుంటాయి. ఈ సందర్భంలో విశ్వకవి రవీంద్రుడు శరత్ శరన్మేఘములోని మేఘంచేత పలికించిన పసిడి పలుకులు గుర్తుకు వస్తున్నవి. "నేను నీరు కురిసిన మేఘమును. నా నీరు ద్వారా పమును తెలుసుకొన గోరువారు నేను వర్షించిన నీటిచే ఏపుగా ఎదిగిన పంటచేలను సస్యశ్యామలమైన విశాల విశ్వమును చూడుడు" అంటుంది ఆ మేఘం. ఈ మాటలు శ్రీ సంజీవయ్యగారిఎడ సంపూర్ణ సార్థకమౌతాయి.

చరిత్రగతిని చక్కగా గమనించి చూచినట్లయితే ఒక్క విషయం మనకు స్పష్టముగా గోచరిస్తుంది. అదే తరతరాల నుండి కలిమికి లేమికి జరుగుతూ వస్తున్న పోరాటం! ఈ పోరాటం మన దేశంలోనేకాదు, వర్ధమాన దేశాలన్నింటి లోనూ అగుపిస్తూవుంది. అయితే మన దేశంలో జరుగుచున్న పోరాటం ఒక వినూత్నమైన, విశిష్టమైన పద్ధతిలో జరుగుతూవుంది. ఇతర దేశాలలో కార్మికులకు, పెట్టుబడిదార్లకు ప్రత్యక్ష పోరాటం జరుగుతూవుంటే, మనదేశంలో కార్మికుల, కర్షకుల సంక్షేమాన్ని కోరుతున్నటువంటి సోషలిస్టుల ముసుగులోంచి పెట్టుబడిదారులు నిజమైన సోషలిస్టులతో పరోక్ష పోరాటాన్ని కొనసాగిస్తున్నారు. ఈ పోరాటాన్ని ఎదుర్కొని నిలువడంలో పీడిత ప్రజల ప్రతినిధి శ్రీ సంజీవయ్యగారు విపరీతమైన ఇబ్బందులు గురికావలసివస్తూవుంది. ఉదాహరణకు ఆంధ్ర దేశంలో ఒక వైపున డబ్బులో కూరుకున్న అధికారవర్గం సోషలిస్టుల ముసుగులో పెట్టుబడిదారీ విధానమును పటిష్ఠవంతముగా పదిలపరచేందుకు తీవ్రమైన కృషి చేస్తూవుంటే, యింకొకవైపు శ్రీ సంజీవయ్యగారు కేవలం ధీశక్తితో వారి ఎత్తుగడలను ఎదుర్కొవలసి వస్తూవుంది.

ఈ ప్రయత్నంలోనే శ్రీ సంజీవయ్యగారు వేసిన పథకాలు, చేసిన పనులు సమూలంగా తుడిచిపెట్టబడుతున్నవి.

శ్రీ సంజీవయ్యగారు ఎంతటి సౌమ్యులో అంతటి పట్టుదలగలవారు. దీక్ష, దక్షతలలో వారికివారే సాటి. సంఘదృష్టికి, వ్యక్తిదృష్టికి సంఘర్షణ వచ్చినపుడు లోకి

కులు తమ అభిప్రాయాలకు నీళ్ళు వదలుకొని, తమకు నచ్చనివాటితో రాజీ పడతారు. కాని సంజీవయ్యగారుమాత్రం తాము నమ్మిన సిద్ధాంతంకోసం తమ సర్వస్వాన్ని ధారపోసి పోరాడుతారేగాని తమ అభిప్రాయాలకుమాత్రం నీళ్ళు వదలుకోరు.

శ్రీ సంజీవయ్య తమకు తామే ఒక మహాసంస్థ. అధికారంలో వున్నా, లేక పోయినా వారు ఎక్కడుంటే అక్కడ ప్రజలు తండోపతండాలుగా మూగుతారు.

శ్రీ సంజీవయ్యగారు గొప్ప వక్త. వక్తానికి తడువనివారు, శ్రీ సంజీవయ్య వుపన్యాసానికి లొంగనివారు వుండరట. రాజమండ్రిలో వారు సమసమాజ సామ్యవాదమును గురించి వుపన్యసిస్తూవుంటే భావానుగుణ్యమైన రాగతాళయుక్త సుందరపదగుంఫనము అతిసహజముగానూ, అప్రయత్నముగానూ, అనర్గళంగానూ వెల్లివిరుస్తూ వుండేది. శ్రీ సంజీవయ్యగారి శైలి విశిష్టమైన శిల్పము. అనుకరణకు క్లిష్టతరమైనదైనను వినికిడికి సులభతరమైన ప్రవాహ వేగం కలది. సభికుల గ్రాహ్యశక్తిని, విజ్ఞాన పరిధిని గ్రహించి స్థాయికి తగినట్లుగా వుపన్యసించడం శ్రీ సంజీవయ్యగారికి కరతలామలకం. అంతేకాదు. వారు గొప్ప సాహిత్యపరులు కూడాను. వారి ఆదర పోత్సాహములను పొందని సాహితీ సంస్థలు ఆంధ్రదేశములో అసలు లేవనే చెప్పాలి. అనేకమంది కవులు వీరికి వుద్గ్రంథములను అంకితం చేశారు. ఒక్క సాహిత్యమే కాదు ఏ కళాఖండాన్ని చూచినా వారిహృదయం స్పందిస్తుంది.

శ్రీ సంజీవయ్యగారు నత్శీలి. దాదాపు ఇరువది సంవత్సరాల సుదీర్ఘ కాలంలో వారు ఎంతటి గొప్పపదవులను అలంకరించినా, ఎంతటి గొప్పబాధ్యతలను నిర్వహించినా, అటు శాసన సభలు, లోక్ సభలలో కాని, ఇటు బయటి ప్రజలలోకాని వేలెత్తి చూపెట్టడానికికూడా ఆస్కారమివ్వనంతటి నీతిపరులు.

ఇరువది సంవత్సరాలు అధికారంలో వున్నప్పటికీకూడా ఈనాడు శ్రీ సంజీవయ్యగారికి కనీసం వుండడానికి ఒక యిల్లు కూడా లేదంటే వారెంతటి స్థితిపరిజ్ఞులో తెలుసుకోవచ్చు! ఇటువంటి పుత్రరత్నమును కన్న ఆ మాత ఎంత ధన్యురాలో కదా!

శ్రీ సంజీవయ్యగారు యువకులు. వారి సత్కృషి ఫలితముగా త్వరలోనే నేటి రాజకీయాంధకారం తొలగి వారి నాయకత్వాన దేశానికి వెలుగు ప్రసాదించబడగలదని ఆశిద్దాం! భగవంతుడు వారికి అమరమైన కీర్తినే గాక సంపూర్ణాయురారోగ్యమును ప్రసాదించుగాక!

ఉత్తమ నాయకులు

*

— శ్రీ ఉంద్రు వెంకటరెడ్డి

శ్రీ సంజీవయ్య రాజకీయ చరిత్ర పరిశీలిస్తే చదువులో పట్టభద్రుడయి, తరువాత న్యాయశాస్త్ర పట్టభద్రుడై, చిన్న ఉద్యోగములో ప్రవేశించగానే వెనువెంటనే శాసనసభ్యులై, పిమ్మట రాష్ట్ర మంత్రిగ, ముఖ్యమంత్రిగ, అఖిలభారత కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుగ, కేంద్రమంత్రిగ, వారు కోరకనే పదవులు వరించిన అదృష్టజాతకులు. పదవులు స్వీకరించిన వారిలో చాలమంది పరోక్షకమయిన విమర్శలకు గురికావడము వింటున్నాము. అలాంటి విమర్శలకు గురికాని రాజకీయ కార్యకర్తలలో ఉత్తములలో సంజీవయ్యగారొకరని చెప్పక తప్పదు.

యిందుకే వీరు రాజకీయములో ప్రవేశించగానే ఈ రంగములో క్రింద నుండి మంచి వ్యక్తిగ, వక్తగ రాణించుకుంటూ అఖిలభారత నాయకశ్రేణివరకు అందుకో గలిగారు. హరిజనుడే అయినా హరిజన పక్షపాతిగాదు. అయినప్పటికి పార్లమెంటు జనరల్ సీటుకు పోటీచేసి ఓటమి చెందారంటే ఆ తలపంపు ఆయనది కాదు. భారతజాతిదేనని అనకతప్పదు. అయినా అది ఆయనకు ఒక పాఠమే నేర్పింది.

రాజకీయ రంగంలో నాయకులు రెండు తెగలు—ఏ పదవి లేనప్పుడే ప్రజాసమస్యలలో, ఉద్యమాలలో తలదూర్చి సేవచేసి నాయకులనిపించుకున్న వారు ప్రథమ

శ్రేణికి వస్తారు. మరికొందరు ఏదో సభ్యత్వమో పదవో దక్కాకనే నాయకులనిపించుకుంటారు. వీరు రెండవ శ్రేణికి చెందుతారు. మొదటి శ్రేణికి చెందిన నాయకులలో సంపూర్ణమయిన ప్రజాబలముంటుంది. రెండవ శ్రేణికి చెందినవారికి అవకాశవాదుల మద్దతు మాత్రమే ఉంటుంది. యీ సంజీవయ్యగారు ప్రజారంగములో పనిచేసే అవకాశము లేకపోయింది. అందుచేత వీరు రెండవ శ్రేణికి చెందినవారే అయినా చేజిక్కినఅవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొంటూ ఆ గౌరవం తరగిపోకుండగ పెంచి పోషించుకొంటూ వస్తున్న ధన్యజాతి అని చెప్పాలి.

వీరు హరిజనులే అయినా హరిజనులకు ప్రత్యేకించి శ్రద్ధ తీసుకుని చేసిన కార్యము ఒక్కటీలేదు. మంత్రులయిన వారంతా వీరి ననుసరిస్తే కులతత్వాలనేవి రాజకీయ రంగములోనైనా యింత వృద్ధ తంగ ఉండేవికావు.

శ్రీ సంజీవయ్యగారు మరో ప్రభైయేండ్లేకాక చిరంజీవులుగ ఉంటూ భారత దేశానికి అధ్యక్షులు కావాలని ఆశిస్తున్నాను.

Sanjeevaiah - From the birds's eye point of view

SRI D. SIVAJI

It is happy to know, that Masulipatam, one time hub of political activities, is celebrating Mr. Sanjieevaiah's 'Swarnotsavam'. The credit must go alone to Masulipatam for celebrating the Golden Jubilee of a man from a neglected class, a midst of political confusion in the country. As an ordinary citizen like my brethern in other parts of the country, I have no liking for men in power for their immoral activities. However, there are some people who deserves special mentions and Mr. Sanjeevaiah is one among them.

By birth none shall be called high or low but by conduct and character! This maxim is ture in the case of , Mr. Sanjeevaiah. Born in a middle class family in Pedapadu, Kurnool District in the year 1921, he lost his father when he was just 5 years old. The burden of upbringing of this unfortunate boy fell on his ambitious elder brother Mr. D. Chinnaiah, who resolved to educate him by spending his meager earnings and suffered himself in the process.

Mr. Sanjeevaiah received his Elementary Education in his village and High School Education in the Municipal High Schcol, Kurnool. The place being 5 miles from his home he had to perfom to and fro journey daily by foot.

In 1938, he joined in the Ceded District College, Anantapur from where he graduated in 1942. He studied Law at the Madras Law College and from 1946 to 1948 he worked for a while as an apprentice in the Mardas High Court. Later for a brief period he took the teaching profession, and quite a number of students who were taught by him still remember him with gratitude.

Mr. Sanjeevaiah, unlike many present day men in power, started his political life from the student days by participating in the freedom strugle. First he was elected a member of Provisional Parliament of India in January, 1950. During that time he was well known as an young and deligent member from the South and caught the eyes of National leaders. With this humble starting as member of Provisional Parliament began his political life like Tennyson's Brooke. Later he was elected to the Madras Assembly from the Kurnool District and joined the Cabinet of Sri C. Rajagopalachary in the year 1942 as Minister of Co-operation and Housing. Since then he had been a Minister until he was chosen as the President of Indian National Congress in 1962.

Now he had the unique honour of working and associating himself with many eminent Stalwarts like Rajagopalachary, B. Gopala Reddy and late Andhra Kesari. At the National level he associated himself with many great men like Late Mr. Nehruji and Mr. Sastry.

In the year 1960, the men in power in Andhra Pradesh has stated to elevate him to the Chief Ministership. As a Chief Minister, despite many obstacles he proved himself as second to no one. During that short span of two years as Chief Minister he innovated the entire system. One of the main Acts is appointing a Law commission to amend the out-dated Government Acts on land lease and Land reforms. Next to be note worthy is appointing a Joint Staff Council to solve the age old differences between Gazetted &non-Gazetted employees. And there are number of benevolent acts like granting of old age pensions, land to the landless and so on. He placed the Andhra Pradesh on the Industrial Map of India by establishing the biggest Synthetic drug factory at Hydrabad, sugar, cotton and fertilisers Industries at various places. His reign as Chief Minister was peaceful and received Kudos from press and public.

Later in the year 1962 he became the President of Indian National Congress, a position which was held in the past by many illustrious men. On being elected as President of A. I. C. C., in his Presidential address, keeping the evils of his own party in view, he asked the leaders directly as " it is a fundamental change that i ask for-not merely a change in the character - but also a change in the spiritual quality of our men ". Further he stressed for "character with purpose with an ideal which will purify the body politic". In the same address he appealed to the youth of the country, with his usual frankness to hold the destinies, as " the old generation is gradually, every-day bidding us farewel, the present generation is stepped in the present day ills, but the youth of the Country, the generation of tomorrow, awaits its destiny". Thus he inspired the youth and rejuvenated the Congress Organisation and got the verdict of the people in his favour in the General Elections.

On Januray 24, 1964, Mr. Sanjeevsiah joined in the Central Cabinet of Late Mr. Nehru, in charge of Labour and Employment and continued in the cabinet of Late Mr. Sastry. When Mrs. Gandhi formed her first Cabinet in the year 1966, he was entrusted with the Portfolio of Industries. During his

tennure as Central Cabinet Minister he solved many knoty Labour problems and other Industrial disputes. He represented India abroad on many occasions such as International Labour Conferences and other things and returned with flying colours. His sincerity to the ideals, his fearlessness and frankness, the differences with Andhra Bosess costed him his parliament seat in the 1967 Elections. He never despaired with the short comings and began to serva the Country in his own capacity. Consequently in the Historic split of the Cobweb Congress into two groups, as an young and dynamic man with Socialist views, he joined the Congress headed by other dynamic leaders. On February 18, 1970 he was sworn again as a Union Minister for Labour, Employment and rehabilitation. In this capacity he brought out many changes in the Labour acts and solved many disputes like Dockyard and Calcutta Jute workers' Strikes. His political sagacity reflected in the problems and solutions which he handled.

Today, Mr. Sanjeevaiah, like in the past, with his usual vigour, is there like a soldier to serve the nation in any capacity. We know, in the present day political arena only moneyed men and those men who are having affluent circles behind them or yes men of bosess are in power. I often worded how this modest man, from a remote Andhra Village having nothing of the above said qualities, is able to shine in the politics. Moreover, he lacked the main traits i. e., cunning and deception which are essential in the present day India.

The reasons for his successive triumphs are simple. First-of-all he is honest and sincere to his ideals. He is one of the great men in the present day India. He was endowed with many brilliant qualities which evokes admiration. He possessed great physical and moral courage, and in state craft he had few equals. Besides being a distiguished administrator, he was a Scholar of no ordinary merit. He composed many poems in Telugu and occassionally entertained his friends with his pomes. In his private life he was a puritan, pious, simple and austere in habit. He attracted large number of friends and admirers with his smiling face and unassuming approach to them. A strict desciplinarian as a Congress man, loyal to his collegues, sincre to his principles and never compromised with his principles.

Another reason for his success is his virtuous wife Smt. Krishnaveni Sanjeevaiah. She is his best treasure, and best companion in prosperity and adversity, the most careful preserver of his health, and a discreet Manager of all his domestic affairs. She is also, like her husband, fond of poetry, music and drama. Really their combination is an exemplary one.

Such was Mr. Sanjeevaiah, and his wife an ideal characters with the milk of human kindness in them and scarecly abstain from doing a good natured action. India needs such men in the difficult times through which we are passing. Before I conclude I pray the Almighty to give him more health and strength to serve the Nation, and I wish him many happy reterns of the day.

JAI HIND

ప్రముఖ రచయిత శ్రీ రావూరి భరద్వాజ రచించిన 100 వ పుస్తకం " పంచభూత " శ్రీ సంజీవయ్యగారికి అంకితమిచ్చినప్పటి ఫోటో - న్యూఢిల్లీ 1970.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి శ్రీ కాసు బ్రహ్మానందరెడ్డిగారితో
శ్రీ సంజీవయ్య

రాష్ట్రపతి డా॥ రాజేంద్రప్రసాద్, హైకోర్టు న్యాయమూర్తులతో శ్రీ సంజీవయ్యగారు

కర్నూలులో జరిగిన బహిరంగ సభలో ప్రసంగిస్తున్న శ్రీ సంజీవయ్యగారు

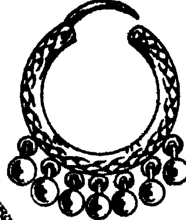
Wish the Swarnotsavam success!

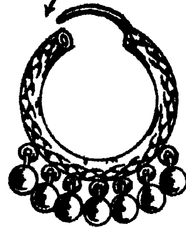
TEL: NANDI PHONE: 245.

22 CT

GOLD COVERING ARTICLES.

No.701

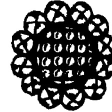

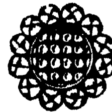

GOLD COVERING WORKS
NANDI
TRADE MARK
REGD. 192718.

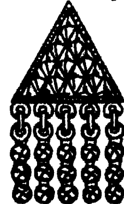
NANDi ARTICLES ARE TRUSTWORTHY

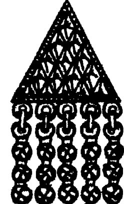
No.322.

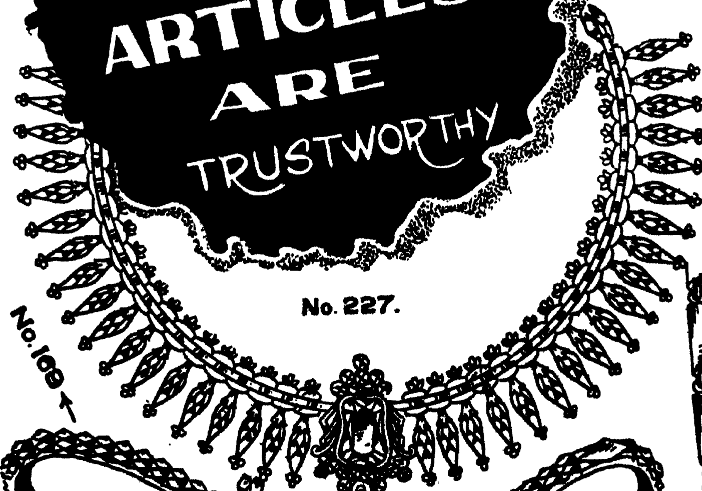

No.328.

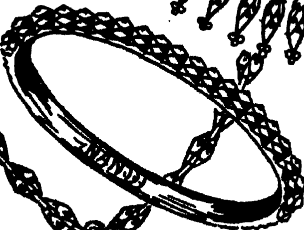

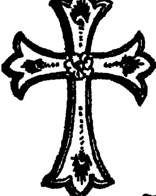
No. 227.

No.169

No.629.

No.284

No.231A.

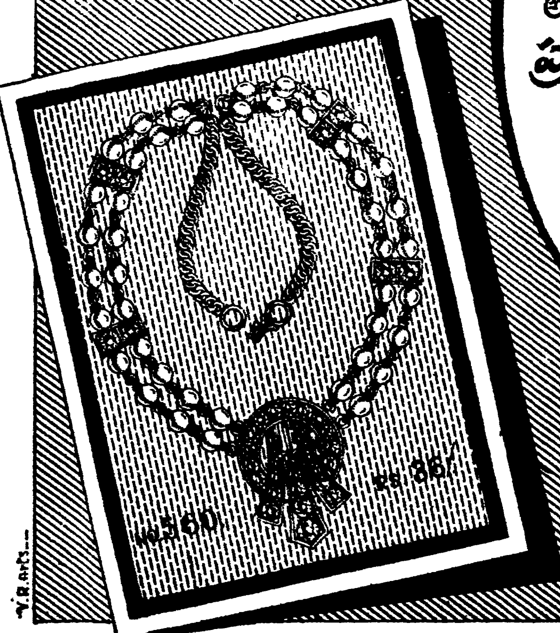
V.R.Arts

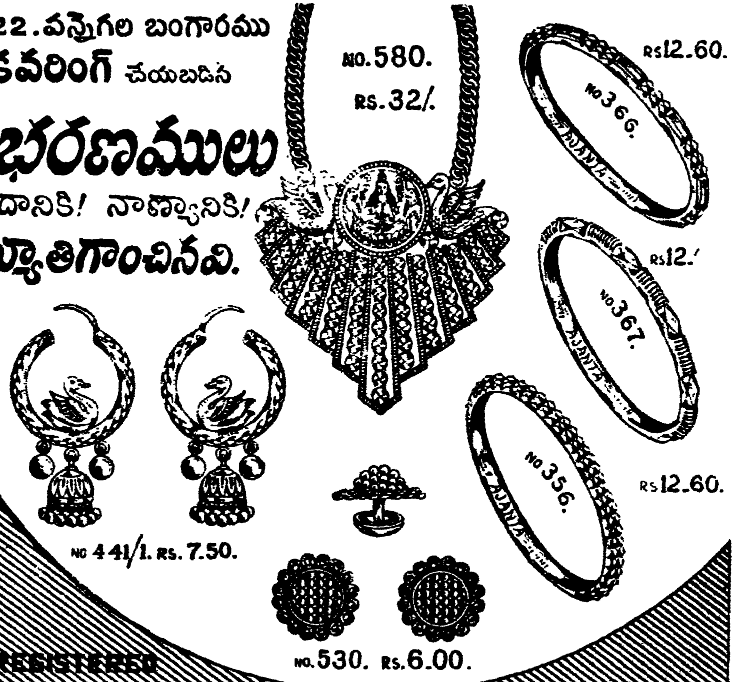
NANDI

GOLD COVERING WORKS. REGD.

CHILAKALAPUDI. POST. MACHILIPATNAM-2. A.P

With the Best Compliments from :

REGISTERED

అజంతా గోల్డు కవరింగ్ వర్క్సు
చిలకలపూడి. P.O. మచిలీపట్నం. 2. A.P.

స్వర్ణోత్సవ సంఘాధ్యక్షులు (శ్రీ) చాపరాల బ్రహ్మానందరావుగారితో
(శ్రీ) సంజీవయ్య గారు